

УДК 347.962.6:347.9.077.1/028.27

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2025.37.03>

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУДДІ ЗА ВТРУЧАННЯ В ЄДИНУ СУДОВУ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНУ СИСТЕМУ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Паскар Ауріка Лазорівна,

orcid.org/0000-0002-0765-1143

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри процесуального права

(Чернівецький національний

університет імені Юрія Федьковича,

м. Чернівці, Україна)

У статті досліджується теоретико-правовий аспект відповідальності суддів за втручання у функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС), – ключового елементу цифрового правосуддя в Україні. Проведено комплексний аналіз чинного законодавства, зокрема положень Кримінального кодексу України (стаття 376-1) та Закону України «Про судоустрій і статус суддів», які регулюють кримінальну та дисциплінарну відповідальність суддів у цій сфері. Розглянуто проблематику розмежування кримінальної та дисциплінарної відповідальності, зокрема через аналіз суб'єктивної сторони правопорушень – умислу, службової недбалості, технічних помилок. Окрему увагу приділено визначенню критеріїв «умисного втручання» у роботу автоматизованих судових систем, що має вирішальне значення для кваліфікації діянь суддів і належного застосування законодавства. На підставі аналізу судової практики, у тому числі розгляду конкретних дисциплінарних справ, виявлено складнощі в застосуванні нормативних норм та запропоновано рекомендації для підвищення їх ефективності. Автор наголошує на необхідності удосконалення законодавчої бази та практики її застосування для забезпечення прозорості, законності та захисту довіри до судової системи в умовах цифровізації. Автором підсумовано, що ефективне функціонування ЄСІТС є основою стабільності цифрової інфраструктури судочинства, а належне розмежування форм відповідальності – запорукою правової визначеності. Подальші дослідження мають бути зосереджені на уніфікації підходів до кваліфікації порушень і забезпеченні балансу між незалежністю суддів та їх підзвітністю. Водночас, для практичного втілення цих ідей необхідно впроваджувати ефективні механізми контролю, які б не порушували незалежність судової влади, але водночас гарантували відповідальність за зловживання.

Ключові слова: відповідальність судді, дисциплінарна відповідальність судді, підстави дисциплінарної відповідальності суддів, кримінальна відповідальність судді, Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, цифрове правосуддя.

JUDGE'S LIABILITY FOR INTERFERENCE IN THE UNIFIED JUDICIAL INFORMATION TELECOMMUNICATIONS SYSTEM: THEORETICAL AND LEGAL ASPECT

Paskar Aurika Lazorivna,
orcid.org/0000-0002-0765-1143
PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Procedural Law
(Yuriy Fedkovych Chernivtsi
National University,
Chernivtsi, Ukraine)

The article explores the theoretical and legal aspects of judges' liability for interference with the functioning of the Unified Judicial Information Telecommunication System (UJITS), a critical component of digital justice in Ukraine. It provides a comprehensive analysis of current legislation, particularly the provisions of the Criminal Code of Ukraine (Article 376-1) and the Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges" which govern judges' criminal and disciplinary liability in this domain. The study addresses the distinction between criminal and disciplinary liability, focusing on the subjective elements of offenses—intent, official negligence, and technical errors. Special emphasis is placed on defining "intentional interference" criteria with automated judicial systems, which is essential for appropriately qualifying judges' conduct and ensuring proper legal application. Drawing on an analysis of judicial practice, including reviewing specific disciplinary cases, the article identifies challenges in applying regulatory norms and proposes recommendations to enhance their effectiveness. The author highlights the need to refine the legislative framework and its practical enforcement to guarantee transparency, legality, and public trust in the judiciary amidst digital transformation. The conclusion underscores that the effective operation of the UJITS is foundational to the stability of the judiciary's digital infrastructure. That clear differentiation between forms of liability is vital for legal certainty. Future research should aim to harmonize approaches to the classification of violations and strike a balance between judicial independence and accountability, which are prerequisites for fair and effective justice. Moreover, practical implementation requires the introduction of effective oversight mechanisms that safeguard judicial independence while ensuring accountability for abuses.

Key words: judicial liability, disciplinary liability of judges, grounds for disciplinary liability, criminal liability of judges, Unified Judicial Information and Telecommunication System, digital justice.

Невід'ємною складовою сучасного етапу реформування судової системи України є його цифровізація. Цифрова трансформація судочинства не тільки зробить його більш ефективним, але й сприятиме усуненню корупційних ризиків – саме тому є пріоритетним напрямком Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки [1]. Згідно положенням Закону України «Про судоустрій і статус суддів» автоматизовану електронну роботу судів, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Державної судової адміністрації та їх підрозділів забезпечується Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою (ЄСІТС) (ст. 15-1). Вона дозволяє вести електронне діловодство, зберігати і обробляти документи в єдиній базі, обмінюватися інформацією між судами, органами та учасниками процесу, а також проводити відеоконференції. Система автоматизує розподіл справ, веде суддівські досьє, фіксує судові засідання аудіо- та відео, веде реєстр судових рішень і забезпечує

віддалений доступ до інформації. Запровадження ЄСІТС суттєво змінило не лише технічні аспекти провадження в судових справах, а й ускладнило питання суддівської відповідальності у випадку неналежного використання цифрових інструментів. Зокрема, виникає потреба у глибокому аналізі правових наслідків втручання суддів в роботу ЄСІТС як підстави притягнення їх до дисциплінарної відповідальності. Актуальність дослідження даної теми обумовлена також тим, що пережита світова пандемія COVID-19, повномасштабне вторгнення, активні бойові дії, руйнування інфраструктури органів судової влади підсилили значення електронного правосуддя для забезпечення подальшого функціонування судів та доступу осіб до правосуддя. Враховуючи те, що запровадження та функціонування ЄСІТС це також питання неупередженого автоматичного розподілу справ, прозорості судових процедур, довіри до судової влади, втручання в роботу даної системи ставить під загрозу ці засадничі положення. З огляду на це, метою даного дослідження є з'ясування теоретико-правової природи втручання в ЄСІТС, окреслення типових форм такого порушення, його юридичної кваліфікації та формування пропозицій щодо удосконалення відповідного правового регулювання.

Нормативним підґрунтям для поступового впровадження ЄСІТС у вітчизняну судову систему став Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи». Даним законом передбачається внесення змін до процесуальних кодексів та до Закону України «Про Вищу раду правосуддя» з метою створення гнучкого та контрольованого механізму впровадження електронного судочинства, орієнтованого на технічну готовність окремих підсистем, забезпечення правової визначеності процедури їх запуску та підсилення ролі Вищої ради правосуддя як координатора цього процесу. Зокрема, передбачається поступове впровадження окремих підсистем і модулів ЄСІТС, початок функціонування яких настає через 30 днів з моменту опублікування відповідного оголошення Вищою радою правосуддя в газеті «Голос України» та на веб-порталі судової влади України, причому закон закріплює за Вищою радою правосуддя нову регулюючу роль – офіційне оголошення про запуск цих підсистем [2]. Згідно п. 13 частини першої ст. 3 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» саме не цей державний орган покладається повноваження затверджувати Положення про ЄСІТС та/або положення, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів) [3]. На виконання даних приписів та з метою практичної реалізації інших законодавчих положень, рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 року було затверджено Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи – що є основним нормативно-правовим актом, який регулює порядок функціонування в судах та органах системи правосуддя окремих підсистем ЄСІТС (зокрема «Електронного кабінету», «Електронного суду» та підсистеми відеоконференцз'язку), визначає процедуру вчинення процесуальних дій в електронній формі з використанням цих підсистем, а також встановлює особливості застосування іншого програмного забезпечення в перехідний період до запуску повноцінної ЄСІТС у повному складі. Згідно цих норм ЄСІТС – це комплекс взаємопов'язаних інформаційних та телекомунікаційних модулів, призначених для цифровізації та автоматизації визначених законодавством процедур у діяльності судів, органів і установ системи правосуддя; система забезпечує електронний документообіг, автоматичний розподіл справ, обмін процесуальними документами між учасниками судового процесу, запис і проведення судових засідань у форматі відеоконференцій, формування звітності, підтримку суддів, а також автоматизацію фінансових, майнових, кадрових, організаційних та інших супутніх операцій користувачів [4, п. 2]. Також дане положення встановлює, що ЄСІТС

забезпечує електронне ведення діловодства, надійне централізоване зберігання судових справ і документів, автоматизовану обробку інформації, електронний обмін документами та організацію відеоконференцій для учасників судових процесів, автоматизацію діяльності судів і органів правосуддя, формування електронних досьє суддів, призначення суддів, присяжних і арбітражних керуючих, розподіл справ у Вищій раді правосуддя та Вищій кваліфікаційній комісії суддів, аудіо- та відеофіксацію судових засідань із можливістю їх трансляції, ведення державних реєстрів судових рішень і виконавчих документів, функціонування офіційних вебресурсів і контакт-центру, інтеграцію з іншими інформаційними системами судової влади та державних органів, а також надає учасникам процесу можливість брати участь у засіданнях у форматі відеоконференцій та виконує інші функції, передбачені нормативними актами (п. 6). Аналіз даного переліку функцій ЄСПС вказує на те, що дана система виконує не лише технічну, але й процесуальну функцію: її інструменти прямо впливають на реалізацію права на справедливий суд. Тому будь-яке порушення принципів функціонування цієї системи може мати серйозні юридичні наслідки, зокрема, для суддів, які нею користуються.

Згідно положенням Закону України «Про судоустрій та статус суддів» несанкціоноване втручання у функціонування ЄСПС, а також у процес автоматизованого розподілу справ у судах, Вищій кваліфікаційній комісії суддів України, Вищій раді правосуддя та її органах, тягне правові наслідки відповідно до вимог чинного законодавства (ч. 5 ст. 15-1). Цією нормою законодавець підкреслює важливість захисту ЄСПС і процедури автоматизованого розподілу справ як елементів гарантії неупередженого та справедливого судочинства, а також встановлює юридичну відповідальність за будь-яке незаконне втручання. Можливість притягнення до відповідальності за самовільне втручання в роботу ЄСПС та в автоматизований розподіл судових справ між суддями також передбачена і вітчизняними процесуальними кодексами. Норми Кримінального кодексу України встановлюють кримінальну відповідальність за неправомірне втручання у функціонування автоматизованих інформаційних систем, що діють у межах системи правосуддя. Зокрема, йдеться про навмисне внесення неправдивої або несвоєчасної інформації до ЄСПС чи інших цифрових платформ, що використовуються в судах, Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів або Державній судовій адміністрації України. Такі дії можуть бути вчинені як уповноваженими посадовими особами, які мають легітимний доступ до систем, так і сторонніми особами шляхом несанкціонованого проникнення. До протиправних форм поведінки відносяться також будь-які інші дії, які порушують стабільність або цілісність роботи відповідних систем – включаючи модифікацію, знищення чи блокування даних. За подібні правопорушення передбачені санкції у вигляді значного штрафу, обмеження волі на строк від двох до п'яти років або позбавлення волі до трьох років. Крім того, винна особа може бути позбавлена права обіймати певні посади чи здійснювати певні види діяльності строком до трьох років. Якщо втручання було скоєно групою осіб за попередньою змовою, кримінальна відповідальність посилюється: покарання у вигляді обмеження волі на строк до п'яти років або позбавлення волі до шести років, з обов'язковим застосуванням додаткової санкції у вигляді заборони займати посади чи провадити професійну діяльність у сфері правосуддя (ст. 376-1) [5]. Згідно змісту даної статті відповідальність настає за навмисне внесення недостовірних або несвоєчасних даних до автоматизованих систем судової влади, а також за несанкціоновані дії з інформацією, що у них зберігається, або інші порушення їхньої роботи. При цьому караються як дії уповноважених осіб із легальним доступом до систем, так і втручання сторонніх осіб, які отримали доступ

без дозволу. Наукова проблематика навколо тлумачення змісту даної статті зосереджується на необхідності чітко визначити об'єкт та склад злочину, особливо у частині тлумачення понять «несанкціоновані дії» та «інше втручання» у роботу автоматизованих систем у судовій сфері, що дозволить уникнути неоднозначностей і забезпечити правильне застосування норми в правозастосовчій практиці. Щодо визначення об'єкту даного кримінального правопорушення науковцями відмічається, що тут родовим об'єктом визначається правосуддя загалом, а безпосереднім об'єктом визначається нормальне функціонування автоматизованих систем у судах та інших установах судової влади [6, с. 616]. З цього приводу також висловлена думка, що склад даного кримінального правопорушення має формальний характер. Основним безпосереднім об'єктом цього правопорушення виступають суспільні відносини у сфері правосуддя, пов'язані з регламентованим порядком функціонування автоматизованих систем у судах та інших установах системи правосуддя. Додатково безпосереднім об'єктом є права та законні інтереси працівників суду і учасників судового процесу. Предметом даного кримінального правопорушення є інформація, що вноситься до Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи або інших автоматизованих систем, які функціонують у судах, Вищій раді правосуддя та інших відповідних органах [7, с. 143]. Загалом наведена полеміка зосереджується не стільки на визначенні предмета чи об'єкта злочину, скільки на уточненні межі кримінальної відповідальності, що впливає з формального складу правопорушення, а також на важливості правової конкретизації для запобігання довільному тлумаченню норм і забезпечення належного правозастосування в умовах цифровізації судочинства. Зміст ст. 376-1 КК України є ключовим інструментом кримінально-правового захисту інформаційної безпеки в сфері правосуддя, проте потребує більш чіткого нормативного та тлумачного забезпечення задля ефективного і справедливого її застосування в практиці.

Щодо розмежування кримінальної та дисциплінарної відповідальності суддів за втручання в роботу ЄСІТС ключовим є поняття «умисне», яке закріплене в диспозиції ст. 376-1 КК України. Саме наявність умислу визначає кримінальний характер діяння, адже кримінальна відповідальність передбачає свідоме і цілеспрямоване порушення, що завдає істотної шкоди функціонуванню автоматизованих систем судової влади. У разі відсутності умислу, тобто якщо порушення сталося через необережність, технічні помилки або недбалість, такі дії можуть кваліфікуватися як дисциплінарні проступки. Науковцями відстоюється ідея, що виникають сумніви щодо того, чи дійсно законодавець передбачав настання кримінальної відповідальності саме за умисне несвоєчасне внесення даних до ЄСІТС, оскільки у формулюванні статті 376-1 КК України не зовсім чітко вказано, чи поширюється ознака умислу на всі перелічені дії. Це породжує правову невизначеність, адже незрозуміло, чи може таке діяння визнаватися злочином і у випадку необережності, що є нетиповим для конструкції складів злочинів без наслідків у кримінальному праві [7, с. 115]. З огляду на це, невизначеність у тлумаченні ознаки умислу щодо несвоєчасного внесення відомостей до ЄСІТС створює складнощі не лише для кримінального переслідування, а й для розмежування кримінальної та дисциплінарної відповідальності. Якщо такі дії можуть бути вчинені як умисно, так і з необережності, то випадки необережного порушення швидше належать до сфери дисциплінарної відповідальності, тоді як умисні, свідомі дії підпадають під кримінальну відповідальність згідно зі ст. 376-1 КК України. Чітке визначення ознаки умислу є ключовим для правильного розподілу повноважень між дисциплінарними органами та правоохоронними структурами. Важливо розмежувати між умисним втручанням, службовою недбалістю та технічною помилкою, оскільки правова відповідальність залежить саме від суб'єктивної сторони діяння. Спеціальні

дослідження з даного питання звертають увагу на те, що суб'єктивна сторона кримінального правопорушення за статтею 376-1 КК України характеризується прямим умислом, тоді як конкретні мотиви та мета в законі не визначені чітко. Зазначається, що такі діяння можуть здійснюватися з різними мотивами – помсти, корисливих інтересів, службових чи майнових причин, що включає наміри завдати шкоду матеріальним цінностям суду. Мета правопорушення може бути спрямована як на заволодіння або зміну інформації, так і мати інші мотиви, які не обов'язково пов'язані із функціонуванням системи правосуддя, наприклад, службова залежність чи бажання самоствердитися. Відсутність чітко окресленої мети, спрямованої саме на шкоду системі правосуддя, може призводити до знецінення об'єкта кримінального правопорушення. Суб'єктом злочину може бути як спеціальна, так і загальна особа [8, с. 185–186].

На практиці особи часто оскаржують дії суддів щодо втручання в роботу ЄСІТС до Вищої ради правосуддя з вимогою притягнути їх до дисциплінарної відповідальності. Приміром такої справи є скарга стосовно незаконного втручання в автоматизований розподіл справи суддею Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області з проханням відреагувати на такі дії та притягнути суддю до дисциплінарної відповідальності. Ухвалою Вищої ради правосуддя дана скарга була залишена без розгляду та повернена скаржнику. В обґрунтуванні такої позиції Вища рада правосуддя послалась на те, що скарга не містила належного обґрунтування: у ній не було наведено конкретних фактів, які б свідчили про наявність у діях судді ознак дисциплінарного проступку, передбаченого статтею 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», а також не додано жодних доказів чи свідчень. Така позиція ґрунтується також на положеннях пунктів 2 і 3 частини першої статті 44 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», згідно з якими скарга повертається без розгляду, якщо не містить конкретних відомостей або доказів. Крім того, у мотивувальній частині ухвали зазначено, що питання про можливе втручання в автоматизовану систему документообігу суду виходить за межі дисциплінарного провадження, оскільки за такі дії передбачена кримінальна відповідальність згідно зі ст. 376-1 Кримінального кодексу України [9]. Цей приклад демонструє, що стверджувальне формальне порушення у роботі ЄСІТС саме по собі не є достатнім для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. Ключовим є наявність умислу, доказів фактичного втручання та відповідних наслідків, що може вже розцінюватися як кримінальне правопорушення. Отже, правова кваліфікація діяння судді залежить від змісту та форми порушення – чи йдеться про проступок дисциплінарного характеру, чи про діяння, що містить ознаки складу злочину. Чітке визначення та підтвердження умислу є вирішальним для переходу від дисциплінарної до кримінальної відповідальності, що забезпечує справедливість та законність у застосуванні заходів впливу до суб'єктів, які порушують порядок роботи ЄСІТС.

Про важливість чіткого розмежування кримінальної та дисциплінарної відповідальності за втручання в роботу автоматизованих систем суду свідчить наступний приклад. Так, у скаргі на дії судді Апеляційного суду міста Києва заявник стверджував, що суддя незаконно втрутився в автоматизовану систему документообігу суду, що могло кваліфікуватися як кримінальне правопорушення за статтею 376-1 КК України. Однак під час розгляду встановлено, що відсутні фактичні докази такого втручання, а призначення судді до справи здійснювалося у відповідності до законодавчо визначеного порядку автоматизованого розподілу. Крім того, скарга не містила конкретних відомостей, які б свідчили про наявність у діях судді ознак дисциплінарного проступку, визначеного статтею 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Відтак йому було відмовлено у відкритті дисциплінарної справи [10]. Цей випадок демонструє, що кримінальна відповідальність за втручання в роботу ЄСІТС

застосовується лише за умисні дії з підтвердженими фактами порушення системи, тоді як дисциплінарна відповідальність вимагає наявності конкретних доказів дисциплінарного проступку і не може ґрунтуватися на припущеннях.

У підсумку слід підкреслити, що ефективне функціонування ЄСІТС є важливою умовою забезпечення прозорості, справедливості та верховенства права в судовій системі України. Відповідальність суддів за втручання в роботу цієї системи має чітко розмежовуватися між дисциплінарною та кримінальною, що базується насамперед на критеріях умислу, характері дій та наявності доказів. Дисциплінарна відповідальність покликана регулювати професійну етику і контроль за належним виконанням суддями службових обов'язків, тоді як кримінальна відповідальність застосовується у випадках умисного і фактично шкідливого втручання в роботу системи. Подальші наукові дослідження та законодавчі ініціативи мають сприяти більш точному визначенню меж відповідальності та вдосконаленню механізмів захисту ЄСІТС.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 04 березня 2023 р. № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text>
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи : Закон України від 27 квітня 2021 р. № 1416-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1416-20#Text>
3. Про Вищу раду правосуддя : Закон України від 21 грудня 2016 р. № 1798-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text>
4. Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи : затв. рішенням Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021 р. № 1845/0/15-21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#n22>
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III (зі змін. і допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
6. Капітонов В. І. Об'єкт незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 7. С. 614–616.
7. Щербіна А. В., Назимко Є. С., Захарченко А. М. Кримінально-правова характеристика незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя : монографія. Київ : ВД «Дакор», 2022. 148 с.
8. Щербіна А. В. Кримінальна відповідальність за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду (ст. 376-1 КК) : дис. ... канд. юрид. наук. Маріуполь, 2021. 219 с. URL: <https://dnuvs.in.ua/wp-content/uploads/2021/11/dysertacziya-shherbiny.pdf>
9. Вища рада правосуддя. Ухвала № 2923/0/18-21 від 03 червня 2021 р. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/2923-18_03.06.2021.docx
10. Вища кваліфікаційна комісія суддів України. Рішення № 1014/дп-16 від 18 травня 2016 р. «Про розгляд питання щодо відкриття дисциплінарної справи стосовно судді Апеляційного суду міста Києва Гладія Степана Васильовича за зверненням Пукача О. П.» URL: https://vkksu.gov.ua/sites/default/files/field/file/1014_dp_18.05.2016.pdf

Дата надходження статті до редакції: 29.06.2025

Дата затвердження статті до друку: 18.07.2025

Дата публікації статті: 03.10.2025